

Vakaras, kuriame prisiliečiama prie kažko tikra. Ir taip būtų galima pavadinti Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekoje vykusį susitikimą su rašytoju, bardu, dramaturgu, režisieriumi Vytautu V. Landsbergiu.

Pilnutėlėje salėje dvi valandas trukęs pokalbis neprailgo. Nuo poezijos iki kino. Nuo vaikų genialumo iki senelių išminties. Nuo laimingų atsitiktinumų iki amžinųjų dalykų. Su skaitomomis eilėmis ir filmais.

Iš poreikio kalbėtis su mama

Naujiena iš Vytauto V. Landsbergio, kaip poeto, – ką tik išėjusi aštunta eiliavimų knyga „Dienanaktis“.

„Pavadinau paeiliavimais. Tiesa, iš pradžių norėjau pasieiliavimais, bet negražiai skamba – tarsi pasiseiliavimai, – šypsosi. – O iš tiesų jau buvau užmetęs eiles. Prieš 6 metus išleidau rinktinę „Žolių kambarys“ ir maniau – viskas. Bet Dievulis kaukštelėjo į makaulę – ir še“.

„Dienanaktis“ išleista praėjus 3 metams po kūrėjo mamos Gražinos Ručytės-Landsbergienės mirties.

„Užėjo poreikis kalbėtis su ja. Apmąstyti, kaip mes buvom, gyvenom. Apie karą. Knygoje susipina vaikų rašytojas, baladės, mitai, sakmės“, – pasakojo svečias.

Kaip gimsta kūryba?

„Niekada nežinai – kaip ir dėl ko... Tik viena aišku – potyris, kaip jaučiausi atėjęs atsisveikinti su mama. Supratau pamoką, kaip galima ramiai, laiminant kitus išeiti. Galvojant apie kitus – ne save. Kilnumas. Nuo to viskas ir prasidėjo“, – sakė V. V. Landsbergis.

Sunkioji zona kūrėjui – kūrybą parodyti tėvui – politikui, visuomenės veikėjui Vytautui Landsbergiui.

„Nes yra „kritiškai geranoriškas“. O „Dienanaktis“ jam patiko – sakė, kad gerai parašiau. Tie 3 metai be mamos mus suartino – anksčiau nebūdavo tokio poreikio tiek susitikinėti, kalbėtis. Tos tėčio kalbos yra du būdai. Vienas – kada kasdieniškai šnekiesi, ir tiek. Antras – *bylojimas*, kada išmintis eina tarsi iš dangaus. Su tėvuku naktinėdamas iki 2 val. ar net 4 val. ryto, išgirdęs, kad jau ima *byloti*, puldavau užsirašinėti. Taip atsirado knyga „Pokalbiai su tėvu“. Tarp jo žodžių – kažkokie tarpai, kalba, kuri priartėja prie tylos, esmės, tobulumo“, –

pasakoja V. V. Landsbergis.

Pavyzdys? Žmogus iš tiesų patenkintas, kada pasodina medį, padeda kitam žmogui. Nes tada nebeabejoja savimi, „gyvena taip, kaip turi būti“.

Būdas šnekėti su jaunimu

Tarp V. V. Landsbergiui itin svarbių jo veiklų – kino, kūrybinės edukacijos, stovyklos vaikams ir jaunimui.

„Kinas yra magiškas dalykas. Tai lengviausias būdas susišnekėti su jaunais žmonėmis, nes dabar jiems svarbu vaizdas. Kinas juos atverčia daug giliau, jaunimas ima atpažinti save – „aš esu tai“. Įdomus dalykas – esu pastebėjęs: jei į mano kino stovyklas vaikas atvažiuoja nieko šioje srityje nemokėdamas, jis gali sukurti netgi šedevrą. Žinoma, jeigu vadovai nesutrukdytų. Turbūt tai dieviškasis bagažas, kurį gimdamas žmogus atsineša su savimi“, – svarsto svečias.

Kino stovyklose – tremties ir partizanų tematika. Vaikai klausosi tremtinių pasakojimų, asmeninių patirčių, visa tai panaudoja kurdami savo filmus.

„Štai savo istoriją pasakoja anykštėnė tremtinė Prima Bučelytė – kaip išdavė klasiokas, kaip kasdien kankinant būdavo mušama, kaip išmoko apalpti. Kaip vežama į Sibirą spėjo pasiimti žiupsnelį gimtosios žemės – tarsi slaptą sąmokslininkishką ženklą, kuris leis neatsiplėšti nuo gimtinės. Stovyklos vaikams pasiūlėme įsivaizduoti, kad jie – pokario žmonės, sukurti istorijas iki pat mirties. Vaikų išmonė beribė – prigalvojo tokių variantų, kurių net mes, suaugusieji, nežinojom. Iš 9 istorijų filmui pasilikome po 2 momentus – geriausią ir mirties. Taip gimė „Devyni paukščiai“ – be biudžeto, tačiau su tikėjimu. Parodžiau savo draugui režisieriui Arūnui Mateliui. Šio komentaras – tai pats geriausias matytas filmas apie tremtinius ir partizanus“, – didžiuojasi V. V. Landsbergis.

Jo įsitikinimu, partizanų, tremtinių tema vaikams vis dar įdomi. Tačiau norint sudominti reikia kūrybiško požiūrio ir pasišventimo – nepakanka nuvesti prie paminklo partizanams. Apie tai turėtų galvoti švietimo sistema.

Kūrybinėse stovyklose pašnekovui svarbu ne techniniai dalykai, o apčiuopti idėjas, suteikti galimybę atsiskleisti.

„Turime ir kelis triukus. Vieną dieną dainuojame „Teka teka skaisti saulė“. Iš pradžių atskirai, paskui kanonu, o tada jau einame prie scenarijaus rašymo. Teatre su aktoriais panašiai darėme – liaudies dainos, kol kažkas tarsi pasikeičia, tarsi būtume prisilietę prie

protėvių dvasios“, – pasakoja svečias.

Stovyklų atradimai

Vaikiško genialumo fenomenas nesusijęs nei su skaitymu, nei su inteligentų šaknimis ir tėvų pinigine.

Iš pradžių vaikai kuria iš savęs. Paskui tai gali tapti pamėgdžiojimu – „kaip Bergmanas“, „kaip Mekas“ ir kt.

14-metės premjera. Mergaitė pirmąkart sudainavo filme apie vaikų vienatvę „Atgal“ – baltąsias Vytauto Bložės eiles.

Ne tik juos mokai, bet ir pats gali mokytis.

Kinas - netyčia

Pasak V. V. Landsbergio, kinas jo gyvenime atsirado netyčia ir visokius atsitiktinumus.

„Mokykloje mokiausi su Ingeborga Dapkūnaite, Storpirščiais ir kt. būsimais aktoriais. Visi tarėmės stoti „į teatrą“. Bet mano tėvas nelabai malonus žmogus – pasakė baigti ką nors rimtesnio, akademiška, – šypsosi. – Taip universitete baigiau lietuvių kalbą ir literatūrą, o dėstė tokios asmenybės kaip Marcelijus Martinaitis. Vėliau gavau įvairių pasiūlymų, supratau galintis būti dramaturgu... Ir štai gruzinai sugalvoja gelbėti „prastos reputacijos“ lietuvišką kiną. Studijuoti Tbilisio teatro institute buvo renkamas 11 režisierių kursas. Man pasisekė – išvažiavau ir aš“.

1989 m. su „Ratilio“ ansambliu V. V. Landsbergis viešėjo JAV. Pasirodymus filmavo avangardinio kino kūrėjas Jonas Mekas. Abu susipažino. Mekas svečią pavedžiojo po Niujorką, barus ir klubus, pakvietė atvažiuoti pasimokyti kino meno.

„Bet, sakau, mūsų visas kursas – 11. Tai, sako, atvažiuokit visi 11. Taip prasidėjo ilgai trukusi draugystė“, – prisimena V. V. Landsbergis.

O studijų Gruzijoje svečias taip ir nebaigė – dėl ten kilusio pilietinio karo. Spėjo pasimokyti scenarijaus, dokumentikos kūrimo. Vaidybinio kino nebe.

„Poetas“

„Kodėl vienu prototipų tapo Kostas Kubilinskas? Kadangi man, mokėjusiam jį visą mintinai,

buvo didelis smūgis sužinoti, kad jis buvo išdavikas. Fantastiškas dėdė, pasirodo, šaudė draugams į galvas. Padarė juodžiausią Judo darbą. Su ta medžiaga susipažinau dar studijų laikais – iš rašytojo Romualdo Granausko. Nešiojau apie 20 metų. Pasakojama, Kostui kasdien 1-2 alkoholio buteliai buvo tik įžanga. Galiausiai pasiekdavo 2 būkles. Pirma – šuns (urgzdavo, lodavo, tvirtindavo esąs šuo). Antra – dainuoti partizanų dainas. Abi mane suintrigavo – kaip jungiasi, kokie įvykiai slypi tarp jų“, – pasakoja V. V. Landsbergis.

Taip Lietuvos nacionaliniame dramos teatre atsirado spektaklis „Bunkeris“.

„Vėliau rašydamas scenarijų apie partizanų vadą Adolfą Ramanauską-Vanagą („Vanago portretas“ – šeštas V. V. Landsbergio dokumentinis filmas apie partizanus – aut. past.) suvokiau, kad toks teigiamas herojus labiausiai tinka dokumentiniam filmui – vaidybiniam reikia daugiau kontroversijų. Tad grįžau prie Kubilinsko“, – sako bibliotekos svečias.

Tarp kitų faktų apie K. Kubilinską – dirbti saugumui talentingasis poetas priverstas šantažu. 90-95 proc. tikimybė, kad būtent jis su kūrė partizanų dainos „Palinko liepa šalia kelio“ žodžius. Kūrė eiles partizanams, o šie jas dainavo net ir po išdavystės – nes geresnių tiesiog nebuvo.

V.V. Landsbergio ir Giedriaus Tamoševičiaus režisuotas „Poetas“ Lietuvos kino teatruose pasirodė šiemet, Vasario 16-ąją. Pagrindinio veikėjo paveikslas sukurtas iš 2 prototipų – MGB agentų Kosto Kubilinsko ir Adolfo Skinkio. Iš abiejų ir vardas – Kostas Skinkys.

Kuriant filmą konsultavo du ekspertai – dabartinis krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas ir politikas, Varėnos rajono meras Algis Kašėta.

Talkino Kubilinsko sūnus

Pasirodžius filmui Lietuvoje kilo nemažai diskusijų. Ne tik dėl meninės vertės, bet ir dėl siužeto, pasirinkto protagonisto, gauto biudžetinio finansavimo. Ką režisierius žiūrovui norėtų pasakyti/pakartoti dabar?

„Pirma, sąmoningai atsisakėme dokumentiškai realių personažų. Kostą sukūrėme iš 2 išdavikų, o partizanų vadas Tauras turi 3 prototipus. Antra, mums talkino Kosto Kubilinsko sūnus Eugenijus, visą gyvenimą nešantis tėvo išdavystės kryžių. Trečia, meilės linija išgalvota“, – sako V. V. Landsbergis.

Sukūręs 6 dokumentinius filmus apie partizanus svečias įsitikinęs, kad būtent vaidybinis kinas leidžia geriau atspindėti laikmečio tragizmą. Labiau paskatina susimąstyti ir žiūrovą: o kaip AŠ elgčiausi išpuolus tokioms ar panašioms aplinkybėms?

Pagerbti Zitą Kelmickaitę

„Sakoma: jeigu nori, kad neįvyktų – pasipasakok. Visgi tikiu, kad dokumentinis filmas apie Zitą Kelmickaitę bus“, – atvirauja V. V. Landsbergis.

Su šiemet anapilin išėjusia etnomuzikologe, laidų ir renginių vedėja kūrėjas bendravo dar nuo ansamblio „Ratilio“ laikų, tad išsaugojęs daug archyvinės medžiagos. Ypač vertinga – iki Sąjūdžio metų.

Be to, V. V. Landsbergiui skirtas finansavimas sukurti dar vieną vaikiško filmo scenarijų.

„Bet apie tai dar nepasakosiu“, – šypsosi.

Atskirais potėpiais

...18 dublių „Poete“ teko kartoti Taurą vaidinusiam Dainiui Gavenoniui (scena bunkeryje, kai paklausia Kosto, ar saugumas šiam parodęs nuotraukas su nunuodyta jo žmona ir kūdikiu). – „Gerai, kad Giedrius (Tamoševičius – aut. past.) turi sadizmo – privertė filmuotis dar ir dar, kol pavyko. Aš per geras – negalėčiau versti tokio puikaus aktoriaus“, – juokauja.

... Mažoji šviesų magija. Vykstant partizaninėms kovoms lauki bunkeryje. Turi susigaudyti pagal šviesas. Jei raudona – sovietai vis dar ieško taviškių. Žalia – jau nušauti.

... „Poetas“ – iš mažų patirtėlių. Pavyzdžiui, močiutė, sakiusi, kad pirmas saulės spindulys, rasa ant mėlynių – toks grožis, „tarsi būčiau eilėraštį parašiusi“. Visa tai atsirado filme (scena, kai Kostas anksti rytą atsikelia pasižvalgyti iš bunkerio).

... Virtualiame pasaulyje netenkame santykių. O aš noriu parodyti, ko netenkame – tėvai, vaikai, anūakai. Būtent tarpusavio ryšys yra svarbiausia. Apie tai – ir dokumentinis filmas apie tėvą („Senis prie jūros“ – aut. past.). Nes gyvenime susirenkame tiesiog pabūti kartu. O tai svarbiau už bet kokius apdovanojimus.

P.S. V. V. Landsbergio jaunimo kūrybinių stovyklų filmus galite rasti „Youtube“ kanale ir menininko „Facebook“ paskyroje.

Asta Sarapienė

Komunikacijos specialistė

